

Hudobnopsychologický profil rockovej opery *Jesus Christ Superstar*

Zuzana Hubinská – Ivana Lacková –
Dominika Sondorová

Úvod

Fenomén *Jesus Christ Superstar* je svetoznáme dielo Andrewa Lloyd Webbera a Tima Ricea. V tomto roku (12. 10. 2021) si pripomínáme 50. výročie od jeho prvého javiskového uvedenia. Zhudobnený príbeh rozpráva o posledných dňoch Ježiša Krista Nazaretského od príchodu do Jeruzalema až po jeho ukrižovanie. U poslucháčov dielo často vyvoláva otázku – ide o muzikál alebo rockovú operu? Niektorí nadšenci vyjadrujú nesúhlas s označením rocková opera, iní odmietajú označenie muzikál. Kým muzikál možno definovať ako druh hudobného divadla, ktorý spája hovorenú reč, spev a tanec, rocková opera je skôr súčasťou formou opery, teda druhom hudobného divadla, v ktorom sa využíva spev a tanec, ale nie hovorená reč. Rocková opera zároveň neuplatňuje prvky humoru a komiky tak ako muzikál, ale stavia na prvkoch vážnosti a prináša témy s hlbokou výpovednou hodnotou. Je tiež nutné zdôrazniť, že hudobná zložka rockovej opery sa neobmedzuje len na využitie rockových hudobných prvkov. Využíva široké hudobné spektrum od vážnej hudby až po jednotlivé žánre súčasnej populárnej hudby ako je folk, pop a pod.¹ Rocková opera je tiež charakteristická rytmickou pulzáciou, dynamickou naliehavosťou a melodickosťou, čím dokáže intenzívnym spôsobom sprostredkovať myšlienky a emócie poslucháčovi. Na základe týchto charakteristík možno dielo *Jesus Christ Superstar* označiť ako rockovú operu. Rock je v súčasnosti jedným z najobľúbenejších žánrov populárnej hudby, ktorý vznikol koncom 50. rokov 20. storočia v USA, pričom sa rýchlo rozšíril do celého sveta.² V 60. rokoch sa v rámci rocku formovali rozmanité hudobné štýly ako hard rock, blues rock, punk rock, heavy metal či progresívny rock, ktorý smeroval ku kompozičným štruktúram a využíval pestrý inštrumentálny, harmonický, rytmický a lyrický obsah alebo časté zmeny tempa a tóniny.³ Progresívny rock vyprodukoval širokú škálu obdivuhodných

a pozoruhodných diel, medzi ktoré nepochybne patrí aj konceptuálny album Andrewa Loyda Webbera a Tima Ricea *Jesus Christ Superstar* (1970).

Okolnosti vzniku rockovej opery *Jesus Christ Superstar*

Prvou úspešnou spoluprácou autorov rockovej opery *Jesus Christ Superstar* Andrewa Loyda Webbera a Tima Ricea bolo biblické spracovanie príbehu o Jozefovi s názvom *Joseph and his Amazing Technicolor Dreamcoat* [Jozef a jeho zázračný pestrofarebný plášť]. Sprvoti pätnásťminútové oratórium sa postupne predlžovalo a ako výsledné hudobnodramatické dielo si získalo celosvetové uznanie.⁴ Reverenda Martina Sullivanová zaujala popularita tohto oratória, a preto autorom ponúkol Katedrálu sv. Pavla v Londýne, v ktorej by mohli uviesť svoje ďalšie spoločné dielo. Podmienkou však bolo zachovanie náboženského námetu.⁵ T. Rice a A. L. Webber spočiatku plánovali spracovať príbeh o Robinovi Hoodovi alebo J. F. Kennedym.⁶ Sám reverend ich nabádal, aby ostali pri náboženskej tematike. Tvorcov nakoniec zaujal príbeh o posledných dňoch Ježiša Krista Nazaretského.⁷ Rozprávaný je však z pohľadu Judáša Iškariotského, ktorý v príbehu vystupoval ako pozorovateľ a komentátor Mesiášovej mučeníckej cesty. Tvorcovia sa sústredili na osobnosť Judáša, pretože v kanonických evanjeliách je o ňom málo zmienok. Aj napriek tomu sa autori pri tvorbe textov snažili čo najvernejšie reprodukovat' evanjeliá podľa Matúša, Marka, Lukáša a Jána v snahe nebyť príliš kontroverzní. K tomuto známemu príbehu pridali moderné popové mýty, ktoré opisovali situáciu a problémy slávnej osobnosti, Ježiša, na sklonku života.⁸ V prvom momente začali autori pracovať na vytvorení dramatickej línie príbehu, následne začal A. L. Webber s kompozíciou a prácou na partitúre. T. Rice napísal svoje texty až úplne na koniec, na dodanú hudbu.⁹ Autori rockovej opery pridali postavám na autentickejšie využitím súčasného slangu (apoštoli oslovovali Ježiša prezývku J. C. – „džej sí“) a usilovali sa zobrazit' ich ako obyčajných ľudí. Ježiš tak stratil svoju nadpozemskú auru a Judáš sa zbavil temperametnej povahy.¹⁰

Dielo *Jesus Christ Superstar* nebolo písané pre konkrétnych interpretov, čím sa stalo univerzálnym. Aj vďaka tomu sa rýchlo rozšírilo do celého sveta a stalo sa fenoménom, ktorý tvorcovia zvečnili v mnohých divadelných inscenáciách a v dvoch filmových spracovaniach.¹¹ Inscenačný kľúč prvej divadelnej podoby rockovej opery *Jesus Christ Superstar* udal režisér Tom O'Horgan. Premiéra sa uskutočnila 12. októbra 1971 v divadle na Broadwayi.¹² O'Horgan poňal rockovú operu ako oslnivú, okázalú extravagantnú show s mnohými efektmi. Rocková opera sa však po svojej premiére nevyhla nepríjemným ohlasom. Lloyd Webber a Rice naďalej verili, že dielo dokáže prilákať aj ateistických divákov a zoznami ich so životom Ježiša Krista, ku ktorému by sa inak pravdepodobne nedostali. Nasledovalo uvedenie v londýnskej štvrti West End (1972). Londýnska inscenácia rockovej opery *Jesus Christ Superstar* bola na prianie autorov vizuálne jednoduchšia. Režisérom inscenácie bol Jim Sharman.¹³ Toto dielo bolo atraktívne aj vďaka skutočnosti, že Lloyd Webber využil témy vtedajšej doby a tiež aktuálny hudobný žáner. Náboženská tematika a symbolika slúžili ako známe a zrozumiteľné prostredie, v ktorom autori predostreli závažné problémy mladých ľudí, ale aj ľudstva všeobecne. Prvá filmová verzia vznikla v roku 1973 (jej režisérom bol Norman Jewison) a druhé filmové spracovanie pochádza z roku 2000 v réžii Gala Edwardsa a Nicka Morrisa.

Dej rockovej opery Jesus Christ Superstar

Rockovú operu otvára ouvertúra. Po jej doznení prichádza Judáš, ktorý sa prihovára Ježišovi ešte predtým, než spolu s ostatnými učeníkmi prichádza do Bretánie. V piesni *Heaven On Their Minds* [Už nie som zmámený]¹⁴ sa Judáš stretáva s Ježišom a príkro ho obviňuje, že vo svojom pôsobení zašiel príďaleko. Z mesta sa vracajú apoštoli a s údivom sledujú, ako Judáš útočí na Ježiša. V piesni *What's The Buzz* [Čo to je?]¹⁵ sa pýtajú, čo sa to deje. Ježiša žiadajú, aby spoločne ovládli Jeruzalem. Vtom prichádza Mária Magdaléna, ktorá chce Ježiša upokojiť a začne mu natierať nohy vonnou masťou. To Judáša ešte viac nahnevá a začne sa s Ježišom hádať o zmysle hriechu a odpustení. Neoblomná Mária Magdaléna aj napriek urážkam zotrúva pri Ježišovi a spieva *Everything's Alright* [Nič zlé ti nehrozí].¹⁶ Medzitým sa stretnú veľkňazi Annáš a Kaifáš s ďalšími židovskými kňazmi. V piesni *This Jesus Must Die* [Smrť podstúpiť má!]¹⁷ spoločne vymýšľajú plán, ako Ježiša zatknúť a umlčať. Obávajú sa jeho narastajúcej popularity a vplyvu na spoločnosť. Ježiš prichádza do Jeruzalema a nadšený dav ho ospevuje (pieseň *Hosanna*). Z davu vystúpi apoštol Šimon, ktorý začne Ježiša nabádať, aby sa ujal vlády a viedol židovský národ do povstania proti Rimanom. Ten to odmieta a v piesni *Poor Jerusalem* [Úbohý Jeruzalem]¹⁸ rozpráva o neporozumení jeho učenia. Dej sa presúva k Pilátovi, ktorý vo svojej piesni *Pilate's Dream* [Pilátov sen]¹⁹ opisuje znepokojujúci sen o Ježišomvom príchode a jeho vražde. Nasleduje scéna – *The Temple* [Chrám].²⁰ Na nádvorí chrámu sa zhromaždili predavači a komedianti. Pribieha Ježiš a v hneve rozhádže predavačom stoly a všetkých vyháňa. Vtom k nemu prichádza skupina malomocných a žiada ho, aby ich vyliečil. Je ich veľa a Ježiš nemá dostatok sily na ich uzdravenie, preto ich odháňa preč slovami: „Uzdravte sa sami“.²¹ Opäť prichádza Mária Magdaléna a s motívom piesne *Everything's Alright* [Nič zlé ti nehrozí]²² uloží vyčerpaného Ježiša spať. Táto scéna plynulo prechádza do piesne *I Don't Know How To Love Him* [Chcem hriať ho svojou láskou],²³ v ktorej sa Mária spovedá zo svojich citov, konkrétne z lásky, ktorú k Ježišovi cíti. Judáš sa pod hrozbou rímskej okupačnej moci rozhodne Ježiša zradiť, aby zachránil židovský národ – pieseň *Damned For All Time / Blood Money* [Nie som podlý / Krvavé prachy].²⁴ Prvé dejstvo sa končí príchodom Judáša, ktorý od veľkňazov prijíma peniaze za zradu Ježiša.

Druhé dejstvo otvára pieseň *The Last Supper* [Posledná večera].²⁵ Apoštoli sa s Ježišom stretávajú na spoločnej večeri. Kristus im odovzdáva chlieb – svoje Telo a víno – svoju Krv. Predpovedá, že dvaja z apoštolov ho zradia: Peter, ktorý tomu nechce uveriť, a Judáš, ktorý zradu už istý čas chystá. Judášove úmysly sa ukázali v plnej nahote a zradca prechádza do protiútok. Apoštoli vystúpili spolu s Ježišom do Getsemanskej záhrady na Olivovej hore, aby Ježiš neostal pred udalosťami, ktoré mali prísť, opustený. Apoštoli však pospia a Ježiš osamie: vo svojom vnútri zápasí medzi strachom zo smrti a vôľou prijatím smrti splniť Boží plán. Zaznieva pieseň *Gethsemane / I Only Want To Say* [Getsemanská záhrada / Chcem len povedať].²⁶ Prichádzajú židovskí kňazi, rímski vojaci a Judáš. Ten bozkom prezradí Kristovu identitu. Peter sa pokúsi Krista chrániť mečom, ale ten mu to nedovolí. Odvádzajú ho do zajatia a apoštoli sa v strachu rozpŕchnu. Peter zaprie Ježiša v piesni *Peter's Denial* [Petrovo zapretie].²⁷ Krista predviedli pred Piláta. Ten nevidí dôvod, prečo by mal byť Ježiš potrestaný. Posiela ho za kráľom Herodesom. Ten v piesni *King Herod's Song* [Herodesova pieseň]²⁸ žiada Ježiša, aby mu ukázal nejaký zázrak a tým potvrdil svoju výnimočnosť. Zázrak sa však neudeje a rozčúlený kráľ posiela Ježiša späť za Pilátom. Na scénu prichádza Mária Magdaléna spolu s apoštolmi

a zaznieva pieseň *Could We Start Again, Please?* [Ved' nás pravou cestou].²⁹ Spoločne prosia Boha, aby im ukázal, čo majú robiť. Následne sa objavuje Judáš, ktorý kňazom vyčíta ich krutosť k Ježišovi. Pod nátlakom vlastného zúfalstva a výčitiek svedomia spácha počas piesne *Juda's Death* [Judášova smrť]³⁰ samovraždu. Opäť sa pozornosť obráti na Ježiša, ktorý stojí pred Pilátom. V piesni *Trial By Pilate* [Pilátov súd]³¹ žiada Kaifáš spolu s rozvášneným davom Ježišovu smrť. Pilát cíti, že Ježiš nespravil nič zlé a nechce podľahnúť nátlaku, preto ho na upokojenie dá 39-krát zbičovať. Dav sa však neupokojí, Pilát žiada od Ježiša argument, aby ho nemusel poslať na smrť. Ježiš však odpovedá: „*Nie je v твоjich silách niečo zmeniť!*“³² Pilát je preto nútený odsúdiť ho na smrť. Ježišovi naložili kríž, ktorý vlečie na miesto popravy. Cestou ho stretá Satan, ktorý sa nápadne podobá na Judáša. Počas piesne *Superstar* sa vysmieva Ježišovi, že jeho obeta je len prázdny gestom – ved' ľudia budú aj naďalej hrešiť. Ježišovo utrpenie kulminuje. Pribíjajú ho na kríž – a zomiera. Satanov hlas doznel. Odkrýva sa skutočný význam obety.

Charakterizácia postáv rockovej opery *Jesus Christ Superstar*

Ježiš Kristus – rôznymi náboženstvami označovaný za proroka, mesiáša, spasiteľa ľudstva, ktorý hlásal príchod Božieho kráľovstva a vyzýval národ k pokániu

Meno Ježiš pochádza z gréckeho mena Iésus, ktoré sa v gréckej Septuaginte uvádza ako prepis hebrejského mena Jehošua alebo skrátene Ješua (Jahve je spasenie, Spasiteľ, Záchranca). Ježiš bol často označovaný aj Ježiš Nazaretský alebo Ježiš z Nazaretu, kresťania používali titul Ježiš Kristus. Tento titul pochádza z gréckeho *christós* – pomazaný, uvádza sa tiež, že toto slovo je prekladom hebrejského Mesiáš – „pomazaný Jahvem“, resp. „pomazaný Bohom“. V Biblii sa Ježiš Kristus spomína v štyroch evanjeliách uvedených v Novom zákone ako židovský učiteľ kázajúci evanjelium, ktorý uzdravoval chorých a vyháňal zlo z ľudí prostredníctvom sily Ducha Svätého.³³

Konkrétny dátum narodenia Ježiša Krista bol neznámy, od roku 336 v Ríme bolo po prvýkrát doložené jeho narodenie 25. decembra. Jeho život možno rozdeliť do troch období. Prvá epocha sa začala dávno pred Ježišovým narodením, keď sa Boh stal Stvoriteľom. V Biblii je Ježiš opisovaný ako prvorodený syn (Jn 1: 14). Ďalšia epocha sa odohrávala na zemi. Jeho život sa začal zázrakom, keď Duch svätý spočinul na vernej židovskej panne Márii (Lk 1: 34, 35). Jeho pozemským otcom bol tesár Jozef (Iz 7: 14, Mt 1: 22, 23, Mk 6: 3).³⁴ Ježiš sa narodil v Betleheme. Správa o jeho narodení sa dostala až ku kráľovi Herodesovi Veľkému, ktorý zo strachu prikázal pozabíjať všetky deti v Betleheme. Jozefa však v sne varoval archanjel Michal, a tak rodina utiekla do Egypta.³⁵ Po návrate z Egypta spoločne žili v Nazarete. O Ježišovom detstve a dospievaní sa však všeobecne vie veľmi málo. Jeho nová cesta a verejné vystupovanie sa začali, keď ho Ján pokrstil v Jordáne. Odvtedy hlásal, že je Božím synom. Tieto slová dokladal viacerými skutkami, ktoré sa označujú ako zázraky prevyšujúce bežné ľudské schopnosti (voda premenená na víno, uzdravovanie chorých a pod.). Viaceré evanjeliá ho opisujú ako vrúcneho človeka, ktorý bol k druhým veľmi láskavý a úctivý. Povolával aj svojich prvých učeníkov – dvanástich apoštolov. Medzi jeho učenie patrí napríklad blahoslavenstvo, vyzývanie ku konaniu

dobrych skutkov a tiež výzva milovať blížnych tak ako seba. Svojich učeníkov tiež učil, ako sa majú modliť, aby mohli po jeho smrti (ktorú sám predpovedal) ďalej šíriť jeho učenie. Predpovedal aj ďalšie znamenia, ktoré budú viesť k jeho smrti ako napríklad, že ho jeden z apoštolov, Judáš Iškariotský, zradí. Na Olivovej hore ho preto zajali a predviedli pred veľradu a následne pred Piláta.³⁶ Zomrel na Golgote ako mučeník, nevinne zbičovaný a odsúdený Pontským Pilátom na žiadosť židovskej veľrady. Na tretí deň však vstal z mŕtvych a stal sa duchovnou bytosťou.³⁷ V tomto momente sa začína tretia etapa jeho života. Viackrát sa podľa svedectva zjavil ľuďom žijúcim v prvom storočí nášho letopočtu a na 40. deň od svojej smrti vystúpil na nebesia a usadil sa po Božej pravici. Po tzv. Armagedone (konci sveta) budú jeho nasledovníci žiť navždy spolu s Bohom a Ježišom Kristom v nebeskom Kráľovstve (Zjavenie 7: 9, 14, 16, 21: 3,4).³⁸ Vyobrazenie Ježiša Krista v iných príbehoch je často konfrontované s predstavami vychádzajúcimi z Biblie. Základným znakom tohto mýtu je Ježišova zdvojená podstata – ľudská a božská –, ktorá je často predmetom nielen teologických úvah, ale aj výraznou dramatickou inšpiráciou pre viacerých umelcov. Životný príbeh Ježiša Krista pritiahol napríklad aj autorov rockovej opery A. L. Webbera a T. Ricea.³⁹

Ježiš Kristus v rockovej opere Jesus Christ Superstar

Kristus je ústrednou postavou mýtického príbehu, na základe ktorého stojí kresťanské náboženstvo. Tvorcovia diela sa usilovali predostrieť príbeh Ježiša Krista nie ako Boha, ale ako človeka/muža. Lloyd Webber v jednom z mnohých rozhovorov uvádza, že Ježiš sa nikdy nepovažoval za Boha, ale za jeho syna. Ani v diele samotnom sa zámerne nerozoberá, či Ježiš je, alebo nie je Bohom. Odpoveď na túto otázku ostáva otvorená.

Ježiš Kristus bol prezentovaný ako obyčajný človek. Na jednej strane to bol láskavý, citlivý muž, ktorému záleží na svojich blízkych a hlása lásku k druhým. Jeho vlúdnosť sa prejavovala vo vzťahu k celému národu, ale najmä k Márii Magdaléne, ktorú aj napriek jej zlej povesti vždy obraňoval. Vďaka jeho dobrosrdečnosti ho dav obdivoval, čo sa ukázalo aj pri vstupe do Jeruzalema. Vedel však prejavovať aj negatívne emócie.⁴⁰ Pochyboval o zmysle svojej cesty, ukázal strach a priznal Bohu svoju slabosť. Báł sa svojej smrti, uvedomoval si však, že nemôže vzdorovať božej vôli.⁴¹ V momente svojej smrti žiada o milosť pre ľudí, ktorí ho odsúdili na smrť⁴² – „*God forgive them. They don't know what they're doing*“⁴³ [Otče, odpusť im. Lebo nevedia, čo robia].⁴⁴

Po celú dobu zhudobneného príbehu je Ježiš považovaný za hviezdu – *Superstar*.⁴⁵ Nelíši sa od ostatných ľudí, nie je zosobnením božstva, avšak jeho vzrastajúca popularita mu otvára rôzne príležitosti stať sa vodcom a vyviesť svoj ľud spod nadvlády rímskych uchvatiteľov. Svoju slávu môže upevniť a premeniť ju na moc. Túto príležitosť, podobne ako ďalšie, ktoré mohli zmeniť jeho život, nevyužil a odovzdal sa predurčenému osudu.⁴⁶ Ježiš Kristus predstavuje skôr obraz a pamiatku márných obetí, než príklad revolucionára a vodcu.⁴⁷

Judáš Iškariotský – kontroverzná osobnosť kresťanských dejín

Judáš Iškariotský je jednou z najzáhadnejších postáv Biblie. Bol učeníkom a jedným z dvanástich apoštolov Ježiša Krista. Vďaka svojej povestnej úlohe vo všetkých evanjeliách zostáva Judáš kontroverznou osobnosťou kresťanských dejín. Jeho meno je dodnes známe ako symbol zrady, zloby a zákerného konania. Aj v umení sa Judáš etab-

loval ako synonymum neviery, chamtivosti, zrady, podvratnej činnosti a ľudskej podlosti. O jeho pôvode existuje minimum informácií. V apokryfe z 12. storočia *Rozprávanie Jozefa Arimatejského* sa tvrdí, že Judáš bol synom Kajfášovo brata. Ide však o nepotvrdenú mienku. Iba Ján spomína, že je synom Šimona Iškariotského.⁴⁸ Judáš mal na starosti spoločné peniaze apoštolov, z ktorých často financoval svoje vlastné túžby a aktivity. Mnoho teológov je presvedčených, že láska k peniazom Judáša negatívne formovala od detstva. Pravdepodobne už v mladosti páchal malé krádeže. Ján vo svojom evanjeliu opisuje, ako bol Judáš prekvapený, keď Mária Magdaléna pomazala vzácnym olejom Ježišove nohy, namiesto toho, aby olej predala a peniaze poskytla chudobným.⁴⁹

Judáš mal iné predstavy o Ježišovi. Aj keď ho spočiatku Kristove slová zaujali, jeho viera nebola pevná. Odmietol jeho lásku a ponuku spásy. Pri poslednej večeri Ježiš Kristus predpovedal, že ho Judáš zradí za tridsať strieborných židovskej veľrade. Táto predpoveď sa naplnila a Judáš v Getsemanskej záhrade označil Ježiša Krista tým, že ho pobožkal. Keď videl, že Ježiša odsúdili na smrť, trýznilo ho svedomie za to, že ho zradil. Vzal tridsať strieborných, ktoré dostal za zradu, a vrátil ich veľkňazom a židovským vodcom so slovami: „Zhrešil som, lebo som zradil nevinnú krv.“ Tí však odmietli peniaze pošpinené krvou nevinného. Judáš v zúfalstve odhodil peniaze na chrámovú dlažbu, vybehol z mesta a obesil sa na suchom strome.⁵⁰

Motívy Judášovej zrady nie sú známe. Marek uvádza, že Judáš zradil Ježiša (Mk 14: 10 – 11) bez toho, aby naznačil motívy svojho konania. Podľa Matúša (Mt 26: 15) sa Judáš dopustil zrady výmenou za tridsať strieborných. Vo svojom výklade zdôrazňuje rolu peňazí a poukazuje na Judášovu lakomosť. Ján obvinenia stupňuje a označuje Judáša za lakomca a zlodēja. Lukáš naopak nachádza v zrade démonické pozadie (Lk 22: 3 – 5). Judáša vykresľuje ako človeka, ktorého hnal k jeho skutku diabol. Zrada Judáša sa stala aj apologetickým problémom. Grécky filozof Celsus vo svojom spise *Pravdivá doktrína* uviedol, že jeden z učeníkov zradil Ježiša. Origenés, najvýznamnejší predstaviteľ alexandrijskej školy, zastával myšlienku, že Judáš úplne nezradil Ježiša a jeho konanie vykazuje dvojznačnosť. Zároveň poukázal na to, že Judáš nebol explicitne zápornou postavou, pretože v ňom ostalo niečo z Ježišovho posolstva.

V minulosti prevládal názor, že Judáš zradil z pýchy a ctižiadostivosti. Tento symbol chamtivosti a zrady sa v súčasnosti neposudzuje tak jednoznačne. Objavujú sa aj nové pokusy o interpretáciu jeho príbehu.⁵¹ Muzikál *Jesus Christ Superstar* sa pozeral na udalosti práve z pohľadu Judáša.⁵²

Judáš v rockovej opere *Jesus Christ Superstar*

Judáš Iškariotský, muž, ktorý zradil Ježiša zo sebeckých dôvodov a v konečnom dôsledku spôsobil dočasný pád Mesiáša, je v rockovej opere *Jesus Christ Superstar* zobrazený ako sympatický hrdina, ktorý konal z čestných dôvodov. Je zaujímavé, že Ježiš nie je ústrednou postavou tohto príbehu. Ten, kto riadi dej, je v skutočnosti Judáš. Lloyd Webber a Rice, či už úmyselne alebo nie, posunuli zmysel príbehu tak, aby bol videný skôr sekulárnou optikou. Dej je neustále nasmerovaný na Judášov konflikt. Judáš verí, že Ježiš nie je Boží Syn, a preto ako ústredná postava príbehu nakoniec prinúti divákov vidieť Ježiša tak, ako ho vidí on.⁵³ Svoj kritický postoj vysvetľuje už v prvej piesni – *Heaven On Their Minds* [Už nie som zmámený].⁵⁴ Ježiša vníma ako osobu, ktorá premrhala všetok svoj potenciál.⁵⁵ Vyjadruje svoje znepokojenie nad jeho rastúcou popularitou a poukazuje na jej negatívne dopady. Súčasne sa obáva, že Ježišova sláva môže byť

Rímskou ríšou chápaná ako hrozba⁵⁶ – „*I am frightened by the crowd, for we are getting much too loud, and they'll crush us if we go too far, if we go too far.*“⁵⁷ [Ak sa začne búriť dav, ak vzplanie príliš veľa hláv, celý národ bude zničený. Bude spálený!].⁵⁸ Vedel, že sa ľudia pomstia tým, ktorí v nich vzbudia priveľké očakávania.⁵⁹ Veril, že svet zabudne na všetky dobré veci, ktoré Ježiš vo svojom živote vykonal a bude si ho namiesto toho pamätať ako obyčajného povstalcu – muža, ktorý zničil Jeruzalem a priviedol Židov späť do otroctva.⁶⁰ Aj preto Ježiša odhovárал od cesty do Jeruzalema.

Judáš často spochybňoval ľahkomyselné činy ľudí okolo seba. Nebol nadšený ani prítomnosťou Márie Magdalény (ženy so zlou povestou) v ich kolektíve.⁶¹ Vyčítal jej, že používa masť pre Ježiša namiesto toho, aby ju dávala chudobným. V Evanjeliu podľa Jána vzala Mária Magdaléna libru vzácnej pravej nardovej masti a natrela ňou Ježišovi nohy a poutierala ich vlasmi. V tomto skutku bola akási predtucha Ježišovej smrti.⁶² Avšak jeden z jeho učeníkov, Judáš Iškariotský, ktorý ho mal zradiť, povedal: „*Prečo túto masť nepredali za tristo denárov a nedali ich chudobným?*“ Ale ako evanjelista dodáva: nešlo mu o chudobných.⁶³ V diele *Jesus Christ Superstar* sa podľa Judáša Ježiš nestará o chudobných a užíva si túto chvíľu. Vyčíta mu náklonnosť k Márii Magdaléne, s ktorou sa Judáš nemôže vyrovnáť.⁶⁴ Judášovo správanie podmieňuje jednak to, že je zvnútra už akoby nahlodaný jedom svojho predurčenia, ale aj vedomie toho, že Kristovu priazeň, takú ako by si on predstavoval, už nikdy nezíska.⁶⁵

Navyše uchopenie Judáša nie ako zradcu vyvracia posolstvo, ktoré ponúka Biblia. V Biblii sa uvádza, že Judáš zradí Ježiša v dôsledku satanovho vplyvu. Dopustil sa zlého činu a jeho konanie je neospravedliteľné. V diele *Jesus Christ Superstar* Judáš zrádza Ježiša, pretože sa cíti byť podvedený.⁶⁶ Svoje konanie sa snaží obhájiť nielen pred sebou, ale aj pred členmi náboženskej rady. Veľkňazi žiadajú Judáša, aby im oznámil miesto, kde sa Ježiš zdržiava. Judášovi sú výmenou za informácie ponúkané peniaze. Judáš ich nechce prijať – „*I don't want your blood money! I don't need your blood money!*“⁶⁷ [Nie, nie, nechcem tie prachy! Nechcem krvavé prachy!].⁶⁸ Veľkňazi ho však presvedčia – „*Think of the things you could do with that money, Choose any charity – give to the poor. This is not blood money – it's a ... A fee. A fee nothing more.*“⁶⁹ [Venuj ich biednym, ak máš s nimi problém. Mať tolko peňazí kdeko by chcel.]⁷⁰ Nad ránom Judáš privedie do Getsemanскеj záhrady vojakov, ktorí majú Krista zatknúť a odvieť pred členov náboženskej rady. Vydesí ho, ako hrubo zaobchádzajú s Ježišom. Začína panikáriť a cíti sa byť za všetko vinný. Svoj čin ľutuje a vracia krvavé peniaze.⁷¹ Uvedomuje si, že v tomto svete už nikdy nenájde pokoj: „*My mind is in your hands now. My God, I am sick. I've been used. And you knew all the time. God! I'll never ever know. Why you chose me for your crime. Your foul, bloody crime!*“⁷² [Ja do temnôt odchádzam... Bol som nástrojom. Pane môj, ty to vieš. Prečo ja? Ach! Ty, pane, ty to vieš! Ach! Prečo ja?! Tú krv z rúk už nezmyješ!].⁷³ V tú chvíľu mu akási vyššia sila stavia do cesty strom, na ktorom sa Judáš obesí a ukončí tak svoje trápenie. Z posledných síl ešte vyriekne svoje slová adresované Bohu: „*You have murdered me!*“⁷⁴ [Ty ma zabíjaš, zabíjaš, zabíjaš...].⁷⁵

V závere rockovej opery je Judáš postavený do pozície diváka, ktorý chce poznať odpovede na najzložitejšie otázky, s ktorými sa veriaci v modernom svete stretávajú.⁷⁶ Vyčíta Ježišovi, že mohol všetko lepšie zariadiť, vybrať si lepšiu dobu a krajinu. Dodáva, že dnes by si prostredníctvom masmédií získal celé národy.⁷⁷ Príbeh sa končí Ježišovou smrťou, pretože Judáš už nežije. Judáš nevidí vzkriesenie, ani prvotnú cirkev. Nevie, že Ježiš a jeho učenie mali dlhodobý vplyv na svet.

Mária Magdaléna – oddaná nasledovníčka Ježiša Krista

Mária Magdaléna je biblická svätica. Po Panne Márii druhá najčastejšie spomínaná osoba vo všetkých štyroch evanjeliách.⁷⁸ Narodila sa v rybárskom mestečku Magdala, ktoré sa nachádza na západnom brehu Galilejského jazera (Izrael).⁷⁹ Kresťanská tradícia ju od konca 6. storočia označovala za hriešnicu. Jej prvé stretnutie s Ježišom Kristom sa odohralo v čase, keď bola v zlom duševnom a telesnom rozpolžení. Kristus Márii Magdaléne však vďaka prejavom lásky a dobroty mnohé hriechy odpustil. Táto udalosť bola spájaná s aktom vyhnania siedmich zlých duchov z Márie Magdalény⁸⁰ – niektorí teológovia týchto „démonov“ spájajú so siedmimi smrteľnými hriechmi.⁸¹ Po tomto obrátení sa stala jedným z Ježišových učeníkov, pravidelne sa zdržiavala v skupine žien, ktoré Ježišovi pomáhali. Spreádzala ho na jeho krížovej ceste, pri jeho mučení a ukrižovaní.

Po Ježišovej smrti ho galilejské ženy spolu s Máriou Magdalénou pomazali masťami a zavineného v plátne odniesli do skalného hrobu. O tri dni sa k hrobu vrátili, aby zabalzamovali Ježiša. Evanjelista Marek uvádza: „Keď sa pominula sobota, Mária Magdaléna a Mária, matka Jakubova, i Salome nakúpili voňaviek, aby ho mohli ísť pomazať“ (Mk 16: 1). Cestou k hrobu rozmýšľali nad tým, kto im pomôže odvaliť ťažký kameň, ale po príchode zistili, že hrob je prázdny. „Prišla ešte za tmy k hrobu a zbadala, že kameň je odvalený. Bežala teda k Šimonovi Petrovi a tomu ďalšiemu učeníkovi, ktorého Ježiš miloval, a hovorí im: Vzali Pána z hrobu a nevieme, kde ho uložili. Peter a ten ďalší učeník sa teda pobrali k hrobu.“ (Jn 20: 1 – 3).⁸² Po odchode apoštolov sa Mária Magdaléna ocitne sama pri hrobe. Vtedy za ňou prichádza muž a pýta sa jej prečo plače. Odpovedala mu „Pane, ak si ho ty odniesol, povedz mi, kam si ho položil a ja si ho vezmem!“ (Jn 20: 11). Keď ju oslovil jej menom, spoznala, že je to zmŕtvychvstalý Ježiš. Stala sa tak prvým človekom, ktorý zvestoval ostatným apoštolom, že Ježiš žije.⁸³

O jej ďalšom živote je málo zmienok. Predpokladá sa, že istý čas spolupracovala s apoštolmi. Neskôr podľa legiend odišla z Jeruzalema do Efezu (Malá Ázia), kde zomrela a bola pochovaná (neskôr jej ostatky preniesli do Carihradu). Jej verná láska opisovaná v evanjeliách je pre veriacich príkladom vernosti k Ježišovi Kristovi.⁸⁴

Mária Magdaléna v rockovej opere Jesus Christ Superstar

Mária Magdaléna je v rockovej opere *Jesus Christ Superstar* jedinou ženskou postavou, preto zastáva ústrednú ženskú úlohu.⁸⁵ Táto skutočnosť v mnohých kritikách vyvolala rozpor. Mnohí veriaci medzi Ježišom a Máriou Magdalénou nachádzali sexuálny podtext, k čomu sa tvorcovia A. L. Webber a T. Rice vyjadrili slovami „Iba hlupák alebo gorila mohol povedať, že Kristus a Mária mali pomer.“⁸⁶ Toto vyhlásenie dosvedčujú aj slová z piesne *I Don't Know How to Love Him*⁸⁷ [Chcem hriať ho svojou láskou]: „Yet if he said he loved me / I'd be lost, I'd be frightened“⁸⁸ [Napriek tomu, ak by povedal, že ma miluje. Bola by som stratená, bála by som sa.].⁸⁹

Mária Magdaléna v diele zosobňovala oddanú Ježišovu nasledovníčku, cítila k nemu náklonnosť a dôveru.⁹⁰ Vďaka svojej neoblomnosti a vytrvalej viere vystupovala ako tá, ktorá vždy Ježiša, ale i ďalších členov jeho sprievodu upokojovala, či dokonca zmierňovala ich hnev.⁹¹ V piesni *What's The Buzz*⁹² [Čo to je?]⁹³ Judáš označuje Máriu Magdalénu ako padlú ženu. Ježiš sa jej však zastáva. Počas svojich výstupov Mária Magdaléna prejavovala empatiu, stabilitu, ale aj slabosť. Bola jedinou postavou, ktorá do vypätých situácií prinášala pokoj.⁹⁴

Pri Márii Magdaléne tvorcovia narazili na niekoľko nejasností, a preto mohli slobodnejšie pracovať na vykreslení jej charakteru, a teda aj na vzťahu k Ježišovi. V *Evanjeliu podľa Marka* sa spomína žena, ktorá vyliala Ježišovi na hlavu vzácne oleje, čo vyvolalo konflikt medzi jeho nasledovníkmi, ktorí tento čin označili ako plytvanie drahocennosťami pre chudobných. Ježiš sa vtedy ženy zastal, nikde sa však konkrétne nespomína, kto bola tá žena, ani sa neuvádza jej meno. V *Evanjeliu podľa Jána* sa spomína, že to bola práve Mária Magdaléna, ktorá potrela Ježišovi nohy vonným olejom. *Evanjelium podľa Matúša* sa problematike s vonnými masťami a olejmi úplne vyhýba (chýba v ňom tiež scéna s Herodesom).⁹⁵ Väčšina nepochopenia vzťahu Ježiša a Márie Magdalény vychádzala práve z nesprávnej interpretácie jej lásky k Ježišovej osobe. Ich spojenie nemuselo byť založené na fyzickej príťažlivosti. Herečka Jo Lampert, ktorá stvárnila Máriu Magdalénu v obnovenom predstavení v roku 2018 (Lyric Opera of Chicago), si Máriin charakter vysvetľuje nasledovne: *Veta „I’ve had so many men before,“⁹⁶ [Spravil zo mňa inú, zmývam špinu. Túžim byť len s ním.]⁹⁷ nemusí znamenať, že s nimi mala pomer. Ženy v tých časoch totiž nemohli kupovať pôdu bez muža, ani nič vlastniť. Pod týmito slovami možno chápať, že sa stretávala s bratmi.⁹⁸ Mária Magdaléna bola zobrazením hlbokkej oddanosti a lásky k Ježišovi.⁹⁹*

Pontský Pilát – muž, ktorý vstúpil do dejín tým, že odsúdil Ježiša Krista

Historická postava Piláta, mnohými označovaného za krutého tyrana a nepriateľa židovského národa, je dodnes predmetom úvah. Niektorí ho považujú za obeť, pre iných je symbolom ľudskej slabosti. Zmienky o jeho osobe môžeme nájsť v kánonických či apokryfných evanjeliách, alebo u Jozefa Flaviana a Filóna Alexandrijského. Dátum Pilátovho narodenia, ako aj dátum úmrtia, nie sú presne známe. Podľa niektorých prameňov pochádzal zo Španielska, ale jeho meno naznačuje, že patril k rodu Pontiovcov (samnitskí šľachtici) z južného Talianska.¹⁰⁰ Roku 26 n. l. ho rímsky cisár Tiberius (vládol v rokoch 14 – 37 n. l.) vymenoval za prefekta malej cisárskej provincie Judsko. Spoločne s manželkou sa usadili v prístavnom meste Cézarea, neďaleko Jeruzalema. Pilát velil piatim pechotám a tiež jazdeckému pluku. Ako prefekt udržiaval poriadok a dohliadal na výber daní.¹⁰¹ So židovským ľudom zaobchádzal mimoriadne arogantne. Krátko po nástupe do úradu dal dopraviť do Jeruzalema cisárske obrazy (signa), umiestnené na zástavách a štandardách vojska. Týmto krokom pobúrili mestské i vidiecke obyvateľstvo. Aj napriek žiadostiam, aby obrazy odniesli preč, Pilát neustúpil. Dokonca privolať vojakov so zbraňami, aby potrestali Židov.

Zásadným míľnikom v jeho živote je súdenie a poprava Ježiša Krista. Nakoľko židovský ľud spadal pod jurisdikciu Rímskej ríše, musel predstúpiť pred Piláta a požiadať ho, aby odsúdil Krista na smrť. Pilát nevidel na Ježišovi žiadnu vinu a chcel mu dať v súvislosti s nadchádzajúcim sviatkom Pesach milosť. Ponúkol ľudu možnosť voľby – oslobodí Ježiša Krista alebo druhého odsúdeného – Barabáša. Zhromaždený dav však žiadal prepustiť Barabáša (Lk 23: 5 – 19).¹⁰² Pilát sa opäť pokúsil presvedčiť zástup o nevine Ježiša Krista: *„Priviedli ste ku mne tohto človeka, že podnecuje ľudí k vzburе, a hľa, vypočul som ho pred vami, ale nenašiel som na tomto človeku žiaden dôvod na obvinenie, ktoré proti nemu vznášate. Ba ani Herodes, lebo nám ho poslal späť. A hľa, nedopustil sa ničoho, čo si zasluhuje smrť. Preto ho potrestám a prepustím.“* Ale ľudia sa domáhali Ježišovej smrti, až im napokon Pilát vyhovel. Prepustil Barabáša, väzňa, ktorý bol odsúdený za poburovanie a vraždu, a odovzdal im Ježiša, aby s ním urobili,

čo chcú. Vzal vodu, umyl si pred zástupom ruky a vyhlásil: „*Ja nemám vinu na krvi tohto človeka. To je vaša vec!*“¹⁰³

Poslednou zaznamenanou etapou Pilátovho života bol ďalší konflikt. Po tom, čo okolo roku 36 napadol Samaritánov na hore Gerizim, bol Židmi nahlásený sýrskemu prefektovi Vitelliovi, ktorý docielil u cisára jeho odvolanie.¹⁰⁴ Ďalej sa o Pilátovi dozvedáme už len z apokryfov a legiend, nie z historických prameňov. Niektoré uvádzajú, že sa stal kresťanom, podľa iných spáchal samovraždu ako Judáš Iškariotský. Čo sa skutočne s Pilátom stalo, zostáva i naďalej predmetom dohadov.¹⁰⁵

Pilát v rockovej opere Jesus Christ Superstar

S Pilátom sa diváci v diele *Jesus Christ Superstar* stretávajú oveľa skôr, ako sa stane kľúčovou postavou príbehu. Prvýkrát sa objavuje potom, čo Ježiš a jeho nasledovníci prichádzajú do mesta Jeruzalem. V ten deň má Pilát sen, ktorý odhaľuje zvyšok Ježišovho života, jeho smrť a rozvíjajúce sa dejiny kresťanstva až do modernej doby.¹⁰⁶ Tvorcovia pri formovaní Pilátovho charakteru vychádzali prevažne z evanjelií. Podobná je i informácia o zlých snoch, ktoré sa podľa Biblie nesnívali Pilátovi, ale jeho žene. Zaujímavé je, že tvorcovia nevykreslili Piláta ako krutého vládcu, ale ako empatického človeka so vznešeným duchom. Identicky spracovali aj časť Pilátov súd, v ktorej sfanatizovaný dav spoločne s veľkňazom Kaifášom žiada Ježišovu smrť. Rovnako ako Judáš, aj Pilát sa v tomto príbehu ocitol v situácii, ktorá nie je výhodná. Sám nevidel dôvod na to, aby poslal Ježiša na smrť. Avšak po obrovskom nátlaku ľudí a Kaifášovej poznámke: „*We need him Crucified, It's all you have to do.*“¹⁰⁷ [Ty nám ho ukrižuj! To žiada si náš ľud.]¹⁰⁸ už cítil, ako ho všetci tlačia k múru. Napriek tomu, že sa mu to priecilo, nechal Krista zbičovať – „... *to keep you Vultures happy.*“¹⁰⁹ [Tu pre výstrahu stačí bičovanie!],¹¹⁰ aby uspokojil rozvášnený dav. Pilát v sebe viedol vnútorný boj. Nechcel dopustiť, aby sa stal bábkou bez názoru, a preto ešte raz vyzval Ježiša, aby prehovoril: „*Why do you not speak when I hold your life in my hands?*“¹¹¹ [Tak prečo len mlčíš? Mám v rukách tvoj život.].¹¹² V tejto intímnej chvíli Ježiš Pilátovi odvetil, že nie je v jeho silách niečo zmeniť. Po nátlaku davu Pilát rezignoval a odsúdil Ježiša na smrť. Teatrálne si zmyl ruky, aby odsunul pozornosť od vlastnej bezmocnosti a zachoval si tak hrdý odchod. Zároveň to bol aj symbol zmytia zodpovednosti za Ježišovu smrť.

Herodes Antipas

Herodes Antipas (20 pred n. l. – po 39 n. l.) bol židovský tetrarcha a vládca palestínskych provincií. V súčasnosti je známy predovšetkým vďaka Novému zákonu a udalostiam spojeným s popravou Jána Krstiteľa a Ježiša Krista. Herodes bol v poradí siedmym synom Herodesa I. (Veľkého), ktorý mal desať manželiek. Jeho matka Malthaké pochádzala zo Samárie. Spoločne s bratom Herodesom Archelaom vyrastal v Ríme. Neskôr sa stal korunným princom namiesto najstaršieho syna Herodesa I. – popraveného Herodesa Antipatra. Po otcovej smrti mu cisár Augustus udelil vládu nad židovskými provinciami Galilea a Perea. Krátko na to sa oženil s dcérou kráľa Aretasa IV.¹¹³ Ako vládca pokračoval v otcovom poslaní. Vybudoval pevnosť Betramta a mesto Tiberias na brehu Genezaretského jazera.¹¹⁴ Pod jeho správou patrili prístavy, cesty, bane, lesy, poľnohospodárska pôda a rybárske oblasti. Herodesovi poddaní museli financovať jeho nákladný život, stavebné projekty, zložitú štátnu správu a rôzne dotácie, ktoré

udeľoval svojim známym a mestám.¹¹⁵ Napriek mnohým snahám sa Herodesovi nepodarilo získať náklonnosť cisára Augusta. Avšak to, čo nedosiahol u neho, dosiahol u jeho nástupcu, cisára Tiberia, ktorého informoval o všetkých politických aférach.¹¹⁶ Počas jednej cesty do Ríma navštívil svojho nevlastného brata Herodesa Boetha (Herodes Filip) a zaľúbil sa do jeho manželky Herodias. Po návrate vyhnal svoju zákonitú manželku a žil v hriešnom manželstve s Herodiadou. Boží služobník Ján Krstiteľ verejne kritizoval Herodesovo manželstvo a upozorňoval ho, že to, čo urobil, nebolo správne. Herodesovi sa Jánove slová nepáčili, a tak ho dal uväzniť.¹¹⁷ Po čase Herodes slávil narodeniny. Usporiadal veľkú hostinu pre svojich dvoranov, vojenských veliteľov a významné osobnosti Galiley. Herodiadina dcéra začala pred hosťami tancovať. Jej pôvabný tanec sa všetkým veľmi páčil a Herodes sa rozhodol dať jej zvláštny dar. Povedal: „O čokoľvek ma požiadáš, to ti dám, až do polovice svojho kráľovstva.“ Na podnet Herodiady si vyžiadala sťatú hlavu Jána Krstiteľa. Hoci to Herodesa zarmútilo, nechcel jej žiadosť odmietnuť pre prísahu, ktorú vyslovil pred hosťami. Vedel, že Ján je spravodlivý a svätý muž, ale dal sľub a bál sa, čo by si ostatní pomysleli, ak by svoje slovo nedodržel. A tak poslal do väzenia telesného strážcu a rozkázal mu, aby Jánovi sťal hlavu.¹¹⁸ Potom, čo Herodes popravil Jána Krstiteľa, dozvedel sa o zázračných skutkoch Ježiša Krista. Obával sa silnejúcej moci prorokov a v Ježišovi videl Jánovho nástupcu. Podľa Lukášovho evanjelia sa Herodes stretol s Ježišom, keď Pilát zistil, že je Galilejčan. Herodes dúfal, že uvidí Ježiša urobiť nejaký zázrak. Ježiš však odmietol uspokojiť Herodesovu zvedavosť. Sklamany Herodes a jeho stráž začali Ježiša zosmiešňovať. Obliekli ho do kráľovských šiat a poslali naspäť k Pilátovi. V ten deň sa zlepšili vzťahy medzi Pilátom a Herodesom napriek ich predošlému nepriateľstvu (Lk 23: 5 – 12).¹¹⁹ Herodes prežil zvyšok svojho života v exile. Rímsky cisár Caligula ho po židovskej sťažnosti vyhostil do Lyonu, kde zomrel.¹²⁰

Herodes v rockovej opere Jesus Christ Superstar

Herodes Antipas bol v rockovej opere *Jesus Christ Superstar* predstavený ako galilejský kráľ. Objavil sa v druhom dejstve v scéne pred Ježišovým ukrižovaním. Jeho výstup sa začína potom, ako rozvášnený dav na základe Kaifášových obvinení žiada Ježišovu smrť. Vyhlásiť rozsudok mal rímsky prefekt Pilát, ten však vložil Ježišov osud do rúk Herodesa, pretože mu ako galilejskému kráľovi prislúchala právomoc vykonať tento súd.¹²¹ Herodes sa na Ježiša doslova tešil, veľa o ňom počul a prial si, aby sa stretli. Pred Ježišom sa Herodes správal mimoriadne okázalo a teatrálné, dokonca ho podpichoval a žiadal, aby dokázal svoju božskosť a predviedol mu hocikaký zázrak. Vyzýval ho slovami: „*Prove to me that you're divine / Change my water into wine*“¹²² [Ak si Kristus, ak si ten / Na víno mi vodu zmeň“]¹²³, „*Prove to me that you're no fool / Walk across my swimming pool*“¹²⁴ [Prejdi, Kristus, ak si ten / Suchou nohou cez bazén!“].¹²⁵ Ježišovo mlčanie Heroda rozzúrilo, a keďže mu Ježiš nedokázal svoju výnimočnosť, poslal ho späť k Pilátovi¹²⁶ ako ďalšieho falošného mesiáša, ktorý zo seba robí len blázna.

Herodes bol zobrazený ako bohatý člen šľachty, veľmi cynický človek, ktorý si uvedomoval svoju silu. Jeho počiatočne sympatizovanie s Ježišom sa skončilo hnevom, čo poukazovalo na fakt, že okrem priateľskej a vlúdnej povahy mal tiež schopnosť správať sa ako bezohľadný vládca. Ježiš sa pre neho stal ďalším bezvýznamným človekom, ktorý sa na chvíľu ocitol v pozícii celebrity, vďaka spochybňovaniu hodnôt spoločnosti.¹²⁷

Režisér O'Horgan v prvom divadelnom uvedení predstavenia *Jesus Christ Superstar* (New York, 1971) niektoré charaktery postáv značne nadsadil, čo vplývalo aj na ich výsledné predvedenie a na vznik mnohých nepriaznivých kritik. Herecké stvárnenie kráľa Herodesa (Paula Ainsleyho) si v novinách viacnásobne vyslúžilo označenie „drag queen“.¹²⁸

Hudobná charakteristika diela a jeho predohra

Rockovú operu *Jesus Christ Superstar* možno charakterizovať ako netradičné, zvukovo a žánrovo pestré dielo, ktoré spája prvky artificálnej a nonartificálnej hudby. Aj preto si získalo veľké množstvo nadšencov rôznych vekových kategórií a hudobno-štýlových preferencií. Sám Lloyd Webber tvrdil, že rock má neobmedzenú definíciu a priznal, že jeho hudba je eklektická, ovplyvnená Igorom Stravinským či Billom Haleym.¹²⁹ Niektorí hudobní kritici však tvrdia, že jednotlivé melódie diela sú do značnej miery ovplyvnené aj G. Bizetom, J. S. Bachom či L. Bernsteinom. Najdominantnejším prvkom celého diela je motivicko-melodická práca. Jednotlivé motívy charakterizujú postavy, situácie, miesta či myšlienky. Typickým znakom hudby *Jesus Christ Superstar* sú bohaté melódie vokálnych a zborových partov, časté zmeny metra, ktoré ovplyvňujú rytmus jednotlivých skladieb, striedanie tonality a modality. Harmónia je teda rozmanitá. V niektorých momentoch jednoduchá, avšak vo vypätých situáciách príliš zložitá – spomenúť možno moment ukrižovania Ježiša Krista, keď autor intenzívne pracuje s disonanciou, chromatikou a klastrami, ktoré zaznievajú vo všetkých nástrojoch. Charakteristické je tiež využitie rozličných štýlovo-žánrových oblastí, v diele zaznievajú hudobné prvky vážnej hudby, chorálu, rocku, folku, gospelu, vaudevillu či elektronickej hudby, čo prispieva k väčšej výrazovej pestrosti diela. Vďaka tomu mohol Lloyd Webber využiť širokú škálu hudobno-výrazových prostriedkov pri zhudobňovaní jednotlivých postáv a navodzovaní konkrétnych dramatických situácií.

Rockovú operu otvára *Overture*, ktorá je neodmysliteľnou súčasťou operného diela už od jeho zrodu. Poslucháča sprevádza základnými náladami diela a melódiami najznámejších árií. Lloyd Webber tu predstaví takmer všetky hlavné motívy (okrem *motívu Ježiša a Márie Magdalény*) – *motív súdu* (interpretovaný elektronickou sólovou gitarou), *motív rozsudku*, *motív Ježiš pred Pilátom* (v ktorom prvýkrát zaznievajú dychové nástroje) a ďalšie motívy: *Ježišova obrana*, *Rozsudok davu*, *motív Judáša* (ktorý je rockovým riffom v ostinate), *oslavný motív Superstar* a na záver *motív Judášovej smrti* (pozri Prílohu).¹³⁰ Napriek tomu, že predohra sa začína a končí v 4/4 metre, je charakteristická častou zmenou metra: prejde ňou až šesťkrát, a to konkrétne v 4/4, 3/4, 5/8, 6/8, 7/8 a 2/4 metre. Jednotlivé zmeny sú pritom často rýchle – niekedy nastávajú už po jednom takte.

Príklad 1: Časté zmeny metra v predohre¹³¹

Tempové označenia sa zmenia sedemkrát: predohra sa začína v tempe *Andante*, nasleduje *Agitato*, *L'istesso tempo*, *Animoso* – *Double Time*, *Subito*, *Adagio ma non troppo*, *Maestoso e Grandioso*, a poslednou zmenou je tempo *Subito e misterioso*. Aj harmónia disponuje pestrú škálou zložitých harmonických postupov a modulácií do príbuzných, ale aj vzdialených tónin: začína tónina d mol, nasleduje f mol, ďalej prechádza cez C dur, B dur, H dur, F dur, As dur, Es dur, A dur, d mol, C dur, B dur, H dur, F dur, As dur, Es dur, D dur, a končí v tónine G dur. Treba však poznamenať, že mnoho úsekov ouvertúry je tonálne neukotvených a sú plné chromatických postupov. Operná predohra tak poslucháčovi skutočne napovedá, že ide o pestré dielo, plné metrických, tempových, harmonických zmien, nádherných melódií či zložitých rytmov.

Neodmysliteľnou súčasťou diela je zbor. Zborové party sú hudobne nenáročné, často zaznievajú v unisone. Náročnejší zborový part sa objaví až v oslavnej piesni *Hossana*, ktorá poslucháča okúzli harmonickou vynaliezavosťou. Začína v G dur, potom vybočí do tóniny Es dur, es mol, e mol, c mol, As dur, D dur a na záver opäť zaznieva G dur.

Ježiš

Hlasové zaradenie Ježiša je tenor. Rozsah jeho vokálnych partov je $h - c^3$, čo dokazuje, že interpretácia tejto postavy si vyžaduje maximálnu technickú pripravenosť. Najvýraznejším výstupom Ježiša a zároveň tým, čo ho v priebehu rockovej opery charakterizuje najviac, je pieseň *Getsemanská záhrada – I only want to say*. V tomto momente je Ježiš v Getsemanskej záhrade úplne sám, zatiaľ čo všetci apoštoli spia. Pieseň je jeho modlitbou, rozhovorom s Bohom. Pieseň symbolizuje Ježišovo zúfalstvo, úzkosť, strach a pochybnosti. Popredná americká psychologička Elisabeth Kübler-Rossová vydala v roku 1969 jednu z najslávnejších psychologických štúdií pod názvom *O smrti a umieraní*. V rámci nej poukazuje na päť fáz smútku, ktoré spája so smrťou/umieraním – popieranie, hnev, vyjednávanie, depresia a akceptácia.¹³² Ak sa bližšie pozrieme na text tejto piesne zistíme, že aj Ježiš prechádza týmito fázami. V úvodných taktach Ježiš prechádza fázou zapierania, vyslovuje: „*Take this cup away from me, for I don't want to taste its poison. Feel it burn me I have changed*“,¹³³ [Tento kalich z rúk mi vezmi, je v ňom smrť a tá ma väzní. S neistotou zápasím, už nie som tým, kým bol som predtým].¹³⁴ Nasleduje fáza hnevu: „*Listen, surely I've exceeded expectations. Tried for three years, seems like thirty. Could you ask as much from any other man?*“¹³⁵ [Tie tri roky ťažké boli, dnes ma chorá duša bolí. Čakám na pár tvojich viet: to mieniš mňa vziať za obeť?]¹³⁶. Po hneve prichádza fáza vyjednávania: „*Oh why should I die? Can you show me now that I would not be killed in vain? Show me just a little of your omnipresent brain. Show me there's a reason for your wanting me to die.*“¹³⁷ [Myslíš, ak ma vydáš smrti, že ma pochopia? Moje slová, moje skutky, budú vážiť viac].¹³⁸ Predposlednou fázou Ježišovho smútku je etapa depresie: „*Now, I'm sad and tired. After all, I've tried for three years, seems like ninety. Why then am I scared to finish what I started*“¹³⁹ [Pane, som sám; Pane, strach mám, Ty vieš! ... Sám, sám umrieť mám. Záchranu nečakám. Kráčam v tmách. Spásu nečakám.]¹⁴⁰ Poslednou fázou je akceptácia: „*God, thy will is hard. But you hold every card. I will drink your cup of poison. Nail me to your cross and break me. Bleed me, beat me. Kill me.*“¹⁴¹ [Porúčam sa tvojej vôli. Ako povieš, tak to bude, aj keď je to zlé a kruté.]¹⁴²

V rámci piesne sa, vzhľadom na emocionálny text, kladie dôraz na precítený spev – autor necháva spevákovi otvorený priestor interpretovať pieseň podľa vlastných predstáv, často v nej možno nájsť označenie *ad libitum* (celkovo v jeho vokálnych partoch, nielen v rámci tejto piesne). Len výnimočne autor predpisuje dynamické a výrazové označenia. Zvolené hudobnovýrazové prostriedky sú tak prispôbené textu. Ježišova prvá fáza smútku, zapieranie, je sprevádzaná len akustickou gitarou. Napriek jednoduchej inštrumentácii je harmónia bohatá, založená na neustálom striedaní akordov – B^bm, E^bm, A^b, D^b, F⁷, G^{b7}, C⁷, B^{b7}, E^b, G^b, Cm, B^b, G. V tejto belkantovej melódii nemožno nájsť väčšie intervalové skoky: je postavená na intervaloch sekundy a tercie. Vo fáze hnevu sa ku gitare pridávajú bicie a sláčikové nástroje, dynamika postupne narastá. Najexpresívnejšie zhudobnená fáza tejto piesne je etapa depresie. Expresívnejšia začína byť aj inštrumentácia – pridávajú sa aj dychové nástroje, bicie nástroje sú intenzívnejšie a dynamika čoraz viac graduje. Melodika je v tejto časti postavená na väčších intervalových skokoch. Napriek tomu, že väčšina piesne je zapísaná v 4/4 metre, prichádza zmena a nastupuje 2/2 metrum, ktoré však trvá len 16 taktov, potom sa opäť navracia 4/4 metrum. Po tejto metrickej zmene prichádza intervalový skok e² – c³. Tento „výkrik“ prichádza so slovami „*Why should I die?*“¹⁴³ [Sám zomrieť mám].¹⁴⁴ To u poslucháča môže evokovať zúfalý nárek, hnev či strach. Ďalší výkrik, o niečo hysterickjší a expresívnejší, prichádza len o 12 taktov neskôr so slovami „*Alright, I'll die. Just watch me die*“¹⁴⁵ [Sám, sám zomrieť mám.],¹⁴⁶ pričom aj partitúra predpisuje výrazové označenie *Ad lib hysterical sobbing*.

Príklad 2: Výrazové označenie *Ad lib hysterical sobbing* v piesni Getsemanská záhrada¹⁴⁷

To nás utvrdzuje v tom, že Ježiš sa skutočne bojí, je vystrašený a nahneváný. Prichádza desaťtaktová grandiózna inštrumentálna medzihra v 5/8 metre, v ktorej dominujú dychové nástroje. Následne sa hudba úplne utíši a nastupuje fáza zmierenia. Teraz spev sprevádza len zvuk klavíra, inštrumentácia tak opätovne necháva vyznieť spev a Ježiš prijíma svoj osud. Zmierení so svojou smrťou prosí Boha, aby umučil jeho už aj tak bezmocné telo. Opäť sa pridávajú sláčikové a dychové nástroje. Harmónia je zrazu plná disonancií – objavujú sa v nej malé sekundy a zväčšená kvarta, čo u poslucháča môže vyvolať pocit hrôzy. Posledná fráza Ježiša „*Kill me. Take me now! Before I change my mind!*“¹⁴⁸ [Umučte to telo bezmocné, kým nezakričím nie!]¹⁴⁹ sa končí tónom g². Takýto výkrik a disonantné ukončenie piesne môže znamenať, že Ježiš sa so svojou obetou úplne nezmieryl, ale prijíma ju preto, aby vykúpil svoj ľud od hriechu a aby zostal verný Bohu aj v najťažších skúškach.

Najemotívnejšou časťou celej rockovej opery je Ježišovo ukrižovanie. Autor využíva rôzne zvuky, ba dokonca až hluky – údery kladiva, bicie nástroje, klastre, glissandá dychových nástrojov, ktoré sa miešajú s Ježišovými výkrikmi a ďalšími hlasmi. Celkový zvuk môže pripomínať hudbu timbru, napríklad Pendereckého.¹⁵⁰ Nasleduje záverečná katarzia, túto emotívnu časť interpretuje symfonický orchester, poslucháčovi môže pripomínať hudbu romantizmu, ktorá je plná emócií.

Mária Magdaléna

Pre jej postavu skladateľ zvolil mezzosoprán. Tónový rozsah jej jednotlivých melódií je $f - c^2$. Ak hovoríme, že dielo *Jesus Christ Superstar* je plné harmonických, tempových či metrických zmien, disonancií a chromatiky, v prípade zhudobnenia postavy Márie Magdalény to neplatí. Práve ona vnáša do tejto „drsnej“ hudby kontrast v podobe lyrickosti. Jej jednotlivé hudobné výstupy majú folkový charakter a väčšinou sú postavené na striedaní hlavných harmonických funkcií. Najvýraznejším sólovým momentom Márie Magdalény je nepochybne skladba *I don't know how to love him* [Chcem hriať ťa svojou láskou].¹⁵¹ Ide o lyrickú uspávanku v ustálenom 4/4 metre. Tektonická výstavba skladby by sa dala priradiť k populárnej piesni, čomu zodpovedá aj nástroj, ktorý je v rámci tohto sprievodu dominantný – akustická gitara. Skladba je skomponovaná v tónine D dur, pričom nedochádza k moduláciám do vzdialených tónin. Jej forma je jednoduchá, možno ju vyjadriť schémou AABABA.

Vokálny part úvodných taktov skladby môže u poslucháča evokovať prirodzený spád reči vo vyhrotených a zúfalých situáciách, keď každá koncovka frázy melodicky klesá, čo zodpovedá charakteru skladby: je predsa vyjadrením jej najhlbšieho konfliktu – má sa Ježišovi vyznať zo svojich citov a požadovať stále miesto po jeho boku, alebo byť „len“ vernou a oddanou nasledovníčkou? Najvýraznejším momentom nielen tejto skladby, ale tiež výstupov Márie Magdalény všeobecne, je časť „Should I bring him down? Should I scream and shout? Should I speak of love, let my feelings out? I never thought I'd come to this! What's it all about?“¹⁵² [Telo vraví ber, duša doplní, nemám na výber, v láske splyniem s ním. Duša je večná, túžba tiež! Viem, že ty to vieš].¹⁵³

Príklad 3: I don't know how to love him, t. 24 – 29.¹⁵⁴

should I bring him down   should I scream and shout   Should I speak of love   let my feel-ings out.

I ne - ver thought I'd   come to this   What's is all a. - bout

Táto časť melodicky stúpa a dynamicky rastie, čo evokuje nalievavosť, napätie, ale i vášň hlavnej ženskej hrdinky, až vrcholí najvyšším tónom skladby c^2 vo *forte*. Tento moment umocňuje aj inštrumentácia, keď sláčikové nástroje zdvojujú vokálnu melódiu, čo skladbe dodáva silu a energiu. Zaznieva akord C dur, čo môže vytvoriť dojem, že skladba bude modulovať, avšak keď dosiahne svoj vokálny vrchol, opäť zaznieva akord D dur a následne znovu prichádza verš. Hudba sa potom vracia k refrénu „Should I bring him down...“¹⁵⁵, ale teraz sa spev pridáva až v časti „I never thought I'd come to this! What's it all about?“¹⁵⁶ Tým sa vrchol piesne zopakuje, avšak s väčšou vášňou – so vzrastajúcim napätím sa pridávajú ďalšie nástroje, silu tohto momentu umocňuje aj dynamika vo *forte-fortissimo*. Skladba sa končí zopakovaním verša v tónine D dur a záverečnými slovami „I love him so“¹⁵⁷ [Ja chcem byť s ním].¹⁵⁸

Judáš

Pre Judáša zvolil autor tenor. Rozsah Judášových vokálnych partov je $h - e^3$. Táto postava spolu s Ježišom patrí medzi najnáročnejšie postavy, a to nielen požiadavkou na hodnotnú hereckú akciu, ale tiež prepracovanú spevácku techniku. Väčšina Judášových výstupov je výrazne rocková, a preto sa kladie dôraz na expresívny spev a rockovú farbu hlasu interpreta. V jeho skladbách možno často nájsť aj tempové *Moderato Rock-Tempo*. Keďže sa príbeh rozpráva z pohľadu Judáša, v priebehu rockovej opery má táto postava viacero významných momentov: *Heaven on Their Minds*, *Judas' Death* či *Superstar*. Pieseň *Heaven on Their Minds* [Už nie som zmámený¹⁵⁹], zaznievajúca hneď po doznení predohry, predstavuje Judáša ako ústrednú postavu – inteligentného a vnímavého muža. Charakterizuje Judášov vzťah k Ježišovi. Judáš, predstaviteľ kritického postoja, vníma Ježišovo poslanstvo lásky ako priamu cestu k bolesti. To sa odzrkadľuje aj v melodike piesne: tvrdé nasadenie hlasu, spev, ktorý miestami prechádza až do kriku a pentatonicky vedená melódia. Hudobne táto skladba prináša dôležitý element v podobe rockového riffu v ostinate: krátky motív interpretovaný sólovou elektrickou gitarou, ktorý je sprevádzaný basovou gitarou a bicími nástrojmi. Tento motív Judáša sa pravidelne vracia aj v priebehu diela.

Príklad 4: Motív Judáša – rockový riff¹⁶⁰

Jeden z najmotívnejších momentov celého diela je Judášova smrť, ktorá obsahuje fragment piesne *I don't know how to love him*. Prečo však autor hudby volí motív Márie Magdalény pri zhudobnení Judášovej smrti? Dá sa predpokladať, že to nemá byť pripomienka na Máriu Magdalénu, ale na jej vernosť, oddanosť a lásku k Ježišovi. Mária Magdaléna v piesni vyslovuje „*I don't know how to love him, what to do, how to move him*“¹⁶¹ [Ach, ako ho mám ľubiť?].¹⁶² Tie isté pocity teraz má Judáš, vzápätí však opäť vyslovuje svoje pochybnosti voči Ježišovi „*He's a man, he's just a man. He's not a king, he's just the same*“¹⁶³ [Je to muž, nie je nič viac. Nie je Boh, či kráľ. Je len jeden z nás.].¹⁶⁴ Disonantná harmónia – intervaly malej sekundy a zväčšenej kvarty – umocňujú napätú atmosféru blížiacu sa smrti. Melodika tejto skladby je postavená na veľkých intervalových skokoch, krátkych rytmických hodnotách nôt a tónov, ktoré siahajú až do trojčiarkovej oktávy – práve to môže u poslucháča evokovať krik, zúfalstvo a hystériu, ktorou Judáš prechádza.

Judáš obviňuje Ježiša zo svojej blížiacu sa smrti. Po týchto slovách opätovne zaznieva motív Judáša – vyššie spomínaný rockový riff, ktorý znie až do posledného výdychu Judáša. Vokálny part tejto časti je v partitúre označený výrazovým označením *sobbing* [vzlykajúci].

Príklad 5: Výrazové označenie *sobbing* v skladbe Judášova smrť¹⁶⁵

Pilát

Hlasovým zaradením je Pilát barytenor, pričom rozsah jeho piesní je $A - b^1$. Pilátova pieseň, *Pilate's Dream*, je predzvestou Ježišovho ukrižovania. Pilát sa budí zo sna a s hrôzou sa pýta, prečo ho má práve on odsúdiť na smrť. Podobne ako pieseň Márie Magdalény má aj táto folkový charakter. Ide o pieseň v jednoduchšej forme, so sprievodom akustickej a basovej gitary. Harmónia vzniká striedaním hlavných harmonických funkcií. Časť *Ježiš pred Pilátom* je však zhudobnená oveľa expresívnejšie. Melodika tejto časti pozostáva z krátkych rytmických hodnôt, avšak nie z veľkých intervalových krokov, často v nej zaznieva interval malej sekundy. Pilát preberá melódiu kňazov, čo možno chápať ako motív autority a moci. V harmónii zaznieva disonancia a inštrumentácia kladie dôraz na výrazné vstupy dychových nástrojov. Pilát požaduje, aby Ježiš všetko odvolal. Spomína na sen, ktorý mal. Necháva rozhodnúť dav. Následne nechá Ježiša zbičovať 39 ranami a žiada ho, aby sa bránil. Dav je však neúprosný a žiada Ježišovu smrť. Pilát vynáša rozhodnutie nad Ježišom, zmyvá si ruky od krvi – on na jeho smrti netrval. V momente, keď Pilát odratúva 39 úderov bičom, vracia sa motív Judáša – rockový riff interpretovaný elektrickou gitarou. Pod ním zaznievajú zhluky nástrojov, klastre a silné údery bicích nástrojov a zbor hlasno kričí „Ukrižuj ho!“¹⁶⁶ Táto kombinácia môže u poslucháča evokovať pocity hrôzy, zdesenia a strachu zároveň.

Herodes

Ak sme na začiatku spomenuli, že *Jesus Christ Superstar* je kombináciou viacerých hudobných štýlov, nepochybne to platí aj o piesni kráľa Herodesa. Zábavná veselohra/fraška so spevmi a tancami sa v divadelnom slovníku nazýva vaudeville. Práve k tomuto žánru môžeme prirovnať jedinú pieseň Kráľa Herodesa. Ide o satirickú pieseň vo forme ragtime s jednoduchou, spevnou a ľahko zapamätateľnou melódiou, ktorá má oproti ostatným skladbám diela oveľa menší rozsah ($a - g^1$). Napriek tomu je postavená na bohatej harmónii – fis mol, D dur, A dur, Cis mol, h mol, E⁷, H dur, fis⁷, h mol, B dur, C⁷, G mol, Es dur, d mol, G dur. Tempo piesne sa zmení až deväťkrát. Je to jediná humorná scéna celého diela, možno aj preto je u mnohých divákov obľúbená.

Záver

Jeden z najznámejších príbehov v histórii ľudstva a hudba, ktorá vyvoláva zimomriavky. Aj tak možno zhodnotiť veľkolepé a nadčasové dielo Andrewa Lloyda Webbera a Tima Ricea *Jesus Christ Superstar*, ktoré patrí k najobľúbenejším hudobnodramatickým dielam vôbec. Existuje Boh? Bol Ježiš skutočne synom Božím? Prečo Judáš zradil Ježiša? Miloval Ježiš Máriu Magdalénu láskou, akou muž miluje ženu? Prečo musel zakúsiť toľko utrpenia? Prečo musel zomrieť na kríži? Aj takéto otázky vyvoláva tento príbeh. Veriaci žijú v presvedčení, že Boh poslal svojho syna Ježiša, aby na seba zobral všetky ich hriechy a plne za ne zaplatil svojou smrťou na kríži. Tým sa však príbeh nekončí. Ježiš totiž vstal z mŕtvych! Tým dokázal, že má moc nad životom a smrťou. Môže právom sľubovať večný život a je jedinou cestou k Bohu. Ateisti toto učenie popierajú. Iní možno veria v niečo úplne iné. Jednotnú odpoveď však nájsť nemožno.

Dielo je hudobne spracované ako rocková opera. Je plné nádherných leitmotívov a melódií, zložitých, ale aj hybných rytmov. Dielo s vynaliezavou a farebnou harmóniou, precíznou inštrumentáciou, ktorá svojim zvukom poslucháča vťahuje do atmosféry jednotlivých dramatických situácií. Spojenie artifičných a nonartifičných hudobných prvkov predurčuje skladbu k úspechu. Nadšenci vážnej hudby, chorálu, modernej hudby – rocku, folku, vaudeville či elektronickej hudby, každý z nich si v určitej časti príde na svoje. Možno aj preto si dielo vyslúžilo zaznamenanie piesní na mnohých hudobných nosičoch, dve filmové spracovania (1973, 2000) a mnoho zaujímavých javiskových inscenácií po celom svete. Aj v súčasnosti ho možno nájsť v repertoári početných svetových divadiel. Na slovenskej scéne bolo uvedené vo viacerých mestách – Bratislava, Ružomberok, Dolný Kubín, Tvrdošín, Záhorská Bystrica. Aktuálne toto dielo ponúka Divadlo Jonáša Záborského v Prešove.

POZNÁMKY

- 1 OSOLSOBĚ, Ivo: *Marsyas, Apollón... a Dionýsos: Přiblížování k muzikálu II*. Brno: Divadelní fakulta JAMU, 1996, s. 12.
- 2 POLYÁKOVÁ, Marianna: *Jesus Christ Superstar (Srovnání dvou inscenací)*. [Diplomová práca.] Brno: Janáčkova akademie múzických umění, 2017, s. 36.
- 3 BABOROVÁ, Kristýna: *Jesus Christ Superstar: k problematice historického zařazení, recepce a analýzy díla A. L. Webbera a T. Rice*. [Diplomová práca.] Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 90 – 96.
- 4 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 40, 41.
- 5 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 12 – 16.
- 6 PUMPRLOVÁ, Vendula: *Andrew Lloyd Webber a jeho muzikálová tvorba*. [Bakalárska práca.] Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2012, s. 17.
- 7 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 12 – 16.
- 8 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 30.
- 9 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 12 – 16.
- 10 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 45.
- 11 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 41.
- 12 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 37 – 42.
- 13 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 12 – 16.
- 14 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 15 Tamtiež.
- 16 Tamtiež.
- 17 Tamtiež.
- 18 Tamtiež.
- 19 Tamtiež.
- 20 Tamtiež.
- 21 Tamtiež.
- 22 Tamtiež.
- 23 Tamtiež.
- 24 Tamtiež.
- 25 Tamtiež.
- 26 Tamtiež.
- 27 Tamtiež.
- 28 Tamtiež.
- 29 Tamtiež.
- 30 Tamtiež.
- 31 Tamtiež.
- 32 Tamtiež.
- 33 MAAS, Anthony: Origin of the Name of Jesus Christ. [Online.] New Advent, 1910. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://www.newadvent.org/cathen/08374x.htm>
- 34 *Kto je Ježiš Kristus*. [Online.] In: *Strážna veža*, 2005. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://wol.jw.org/sk/wol/d/r38/lp-v/2011169>
- 35 Mt 2: 1 – 12.
- 36 Mk 15: 1 – 15.
- 37 Mt 27: 50 – 54.
- 38 *Kto je Ježiš Kristus*, c. d., 2005.
- 39 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 8.
- 40 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 56 – 58.
- 41 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 56 – 58.
- 42 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 59.
- 43 LLOYD WEBBER, A. Lord: *England: Hal Leonard*. [Klavírny výťah.] 1985. [Online.] [Cit. 2021-08-20.] Dostupné na internete: <https://muscore.com/amfem/jcs>
- 44 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 45 PUMPRLOVÁ, c. d., 2012, s. 18.
- 46 SVOBODOVÁ, c. d., 2021, s. 16.
- 47 FORET, Miroslav: *Jesus Christ Superstar a Ostatní Rockové Opery*. Brno: Spolek Mojmir Akademického gymnázia, 1994, s. 24.
- 48 SARKA, Róbert: Teologické Akta X – kauza Judáš. [Online.] In: *Teologické texty*, 2010.

- [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://www.teologicketexty.cz/casopis/2010-2/Teologicke-Akta-X-kauza-Judas.html>
- 49 TÓTH, Tihamér: *Čomu nás učí Judášova zrada*. [Online.] Christianitas, 2020. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://www.christianitas.sk/comu-nas-uci-judasova-zrada-a-pad/>
- 50 PÚČEK, Milan: Kto (vlastne) zradil Krista. [Online.] In: *Denník N*, 2020. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://dennikn.sk/blog/1836500/kto-vlastne-zradil-krista/>
- 51 SARKA, c. d., 2010.
- 52 Naše cirkvi: Judáš bol zradca. [Online.] In: *SME*, 2006. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://www.sme.sk/c/2667340/nase-cirkvi-judas-bol-zradca.html>
- 53 HIGDON, c. d., 2018.
- 54 ULÍČIANSKA, c. d., 2014.
- 55 DRÁBEK, Václav: Modelové situace v tematické vyučování. A. L. Webber: *Jesus Christ Superstar*. In: *Populární hudba a škola*. Praha: Univerzita Karlova, 2000, s. 25.
- 56 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 56.
- 57 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 58 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 59 ULÍČIANSKA, c. d., 2014.
- 60 TILBORGH, Allison: *Religious Fatalism and the Politics of Change*. [Online.] Medium, 2020. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://medium.com/interfaith-now/religious-fatalism-and-the-politics-of-change-25a4c79083f8>
- 61 ULÍČIANSKA, c. d., 2014.
- 62 Podľa židovského zvyku sa takýmto vzácnym olejom natierali nohy mŕtvym. Jn 12: 1 – 11.
- 63 TILBORGH, c. d., 2020.
- 64 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 28.
- 65 HIGDON, c. d., 2018.
- 66 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 67 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 68 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 69 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 70 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 57 – 59.
- 71 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 72 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 73 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 74 Preklad do slovenského libreta od Jána Štrassera.
- 75 MILLER, Scott: *Inside JESUS CHRIST SUPERSTAR*. [Online.] In: *New Line Theatre*, [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <http://www.newlinetheatre.com/jcschapter.html>
- 77 DRÁBEK, c. d., 2000, s. 25.
- 78 *Niečo o živote Magdalény*. [Online.] História a legendy, 2008. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://historialegendy.estranky.cz/clanky/maria-magdalena/nieco-o-zivote-magdaleny.html>
- 79 *Mária Magdaléna, Ježišova učeníčka*. [Online.] Životopisy svätých. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://www.zivotopisyvatych.sk/maria-magdalena/>
- 80 *Niečo o živote Magdalény*, c. d., 2008.
- 81 PAÚROVÁ, Ivanka: *Svätá Mária Magdaléna*. [Online.] 2018. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://modlitba.sk/?p=12131>
- 82 *Niečo o živote Magdalény*, c. d., 2008.
- 83 *Mária Magdaléna, Ježišova učeníčka*, c. d.
- 84 *Niečo o živote Magdalény*, c. d., 2008.
- 85 SAVA, Oliver: *Jo Lampert on modernizing Mary Magdalene in 'Jesus Christ Superstar'*. [Online.] 2018. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://www.todaytix.com/insider/chicago/posts/jo-lampert-on-modernizing-mary-magdalene-in-jesus-christ-superstar>
- 86 FLATLEY, Guy: They wrote it – and they're glad. [Online.] In: *New York Times*, 1971. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://www.nytimes.com/1971/10/31/archives/they-wrote-it-and-theyre-glad-they-wrote-superstar.html>
- 87 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 34.
- 88 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 89 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- 90 *Everything you need to know about Andrew Lloyd Webber's 'Jesus Christ Superstar'*. [Online.] London Theatre, 2020. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://www.londontheatre.co.uk/theatre-news/west-end-features/what-you-need-to-know-about-andrew-lloyd-webbers-jesus-christ-superstar>
- 91 *Characters / Jesus Christ Superstar*. [Online.] Tvtropes. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Characters/JesusChristSuperstar>
- 92 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 93 Preklad zo slovenského libreta od Jána Štrassera.
- 94 POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 28 – 36.
- 95 BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 63 – 66.
- 96 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- 97 Preklad zo slovenského libreta od Jána Štrassera.

- ⁹⁸ SAVA, c. d., 2018.
- ⁹⁹ LATKOVICH, Sallie: *Reclaiming Mary Magdalene in 'Jesus Christ Superstar'*. [Online.] 2018. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://www.chicagocatholic.com/other-authors/-/article/2018/04/25/reclaiming-mary-magdalene-in-jesus-christ-superstar>
- ¹⁰⁰ Kto bol Pontský Pilát? [Online.] In: *Strážna veža*, 2005. [Cit. 2021-08-06.] Dostupné na internete: <https://wol.jw.org/sk/wol/d/r38/lp-v/2005683>
- ¹⁰¹ VLADÁR, Vojtech: Proces s Ježišom Kristom pred Ponciom Pilátom podľa rímskeho práva. In: *Súdne reči a veľké súdne procesy*. Trnava: Právnická fakulta Trnavskej univerzity v Trnave, 2010, s. 91 – 122.
- ¹⁰² VALACHOVIČ, Pavol: Súdny proces, ktorý zmenil svet. [Online.] In: *SME*, 2019. [Cit. 2021-08-09.] Dostupné na internete: <https://historickarevue.sme.sk/c/22528883/sudny-proces-ktory-zmenil-svet.html> Lk 23: 13 – 25.
- ¹⁰³ Pontius Pilate. [Online.] In: *Encyclopaedia Britannica*. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: <https://www.britannica.com/biography/Pontius-Pilate>
- ¹⁰⁴ *Kto bol Pontský Pilát?*, c. d., 2005.
- ¹⁰⁵ TILBORGH, c. d., 2020.
- ¹⁰⁶ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹⁰⁷ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹⁰⁸ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹⁰⁹ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹¹⁰ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹¹¹ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹¹² Herodes Antipas. [Online.] In: *Encyclopaedia Beliana*, 2008. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: <https://beliana.sav.sk/heslo/herodes-antipas>
- ¹¹³ Biografia de Herodes Antipas. [Online.] In: *Biografías y Vidas*, 2004. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: https://www.biografiasyvidas.com/biografia/h/herodes_antipas.htm
- ¹¹⁴ Rybolov na Galilejskom mori. [Online.] In: *Strážna veža*, 2009. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: <https://www.jw.org/sk/kniznica/casopisy/wp20091001/Rybolov-na-Galilejskom-mori/>
- ¹¹⁵ Herodes veľký a jeho stavby. [Online.] In: *Horčičné zrnko*. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: <http://www.horcicnezrnko.sk/Svata%20zem/Herodes%20Velky.html> Lk 3:19, 20.
- ¹¹⁶ Mk 6: 22 – 29.
- ¹¹⁷ POBIJAK, Tomáš: Súdny proces s Ježišom Nazaretským. [Online.] In: *Ius et Societas*, 2014. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: http://www.iusetocietas.cz/fileadmin/user_upload/Vitezne_prace/Pobijak_-_Sudny_proces_s_Jezisom_Nazaretskym.pdf
- ¹¹⁸ Whiston, William – AUBURN, A. M. – BEARD-SLEY, John E.: *The Works of Flavius Josephus*. [Online.] In: *Perseus*, 1895. [Cit. 2021-07-25.] Dostupné na internete: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:tlg,0526,002:63&lang=original>
- ¹¹⁹ SVOBODOVÁ, c. d., 2021, s. 16.
- ¹²⁰ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹²¹ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹²² LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹²³ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹²⁴ POLYÁKOVÁ, c. d., 2017, s. 25.
- ¹²⁵ HUDECOVÁ, Danuta: *Transformations of Jesus Christ Superstar*. [Diplomová práca.] Brno: Masarykova univerzita, 2015, s. 32 – 46.
- ¹²⁶ „Drag queen“ je muž, ktorý sa prezlieka za ženu s cieľom zabávania obecenstva, môže používať oblečenie, parochňu a makeup. Keďže drag queens svoje správanie limitujú hlavne alebo výlučne v kontexte vystupovania, nie sú totožné s transsexuálmi a transvestitmi.
- ¹²⁷ NASSOUR, Ellis, BRODERICK, Richard: *Rock Opera: The Creation of Jesus Christ Superstar, from Record Album to Broadway Show and Motion Picture*. New York: Hawthorn Books, 1973, s. 61.
- ¹²⁸ BABOROVÁ, c. d., 2017, s. 90 – 97.
- ¹²⁹ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹³⁰ KONDÁŠ, Lucia: *Elisabeth Kübler Ross: O smrti a umieraní, alebo čo by sa ľudia mali naučiť od umierajúcich* (recenzia). 2018. [Online.] [Cit. 2021-08-20.] Dostupné na internete: <https://www.zomieranie.sk/n/elisabeth-kuebler-ross-o-smrti-a-umierani-alebo-co-by-sa-ludia-mali-naucit-od-umierajucich-recenzia>
- ¹³¹ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹³² Prekla Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹³³ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹³⁴ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹³⁵ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹³⁶ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹³⁷ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹³⁸ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)
- ¹³⁹ LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
- ¹⁴⁰ Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser. (Archív J. Štrasser.)

- 141 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 142 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 143 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 144 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 145 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 146 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 147 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 148 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 149 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 150 DRÁBEK, c. d., 2000, s. 28.
 151 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 152 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 153 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
- 154 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 155 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 156 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 157 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 158 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 159 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 160 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 161 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 162 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 163 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 164 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)
 165 LLOYD WEBBER, c. d., 1985.
 166 Preklad do slovenského jazyka Ján Štrasser.
 (Archív J. Štrasser.)

SUMMARY

A Music-psychological Profile of the Rock Opera *Jesus Christ Superstar*

The study focuses on the rock opera Jesus Christ Superstar written by the composer Andrew Lloyd Webber and librettist Tim Rice. In its first part the study deals with the circumstances of the origination of the work. The second part discusses the psychological description of its characters. It interprets the results of a comparison of characters of the original Biblical story with the rock opera libretto. In its closing part the contribution brings a brief description of the musical language of the work and the musical expressive means of its main characters.

Keywords

Jesus Christ Superstar; rock opera; main characters; psychological typology; musical characteristics

NOTOVÁ PRÍLOHA

1. Motív súdu v *Ouverture* (t. 1 – 5)

2. Motív rozsudku v *Ouverture* (t. 10 – 13)

3. Motív – Ježiš pred Pilátom v *Ouverture* (t. 15 – 18)

4. Motív – Ježišova obrana v *Ouverture* (t. 24 – 27)

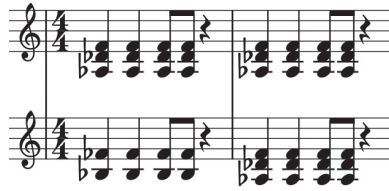
5. Motív – rozsudok davu v *Ouverture* (t. 53 – 58)

6. Motív Judáša v *Ouverture* (t. 71 – 72)

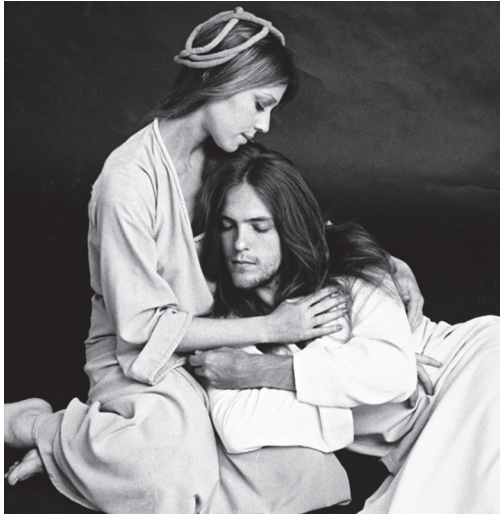
7. Motív – Pilát si umýva ruky v *Ouverture* (t. 98 – 101)

8. Motív Superstar v *Ouverture* (t. 106 – 108)

9. Motív – Judášova smrť v *Ouverture* (t. 115 – 116)

OBRAZOVÁ PRÍLOHA

Obr. 1: Ježiš a Mária Magdaléna (prvé divadelné uvedenie, 1971), zdroj <https://www.broadway.com/buzz/196870/jeff-fenholt-broadways-original-jesus-christ-superstar-dies-at-68/>

Obr. 2: Ježiš a Herodes (prvé divadelné uvedenie, 1971), zdroj <https://www.pinterest.com/pin/399061216959434795/>

Obr. 3: Ježiš, Judáš a apoštoli (prvé divadelné uvedenie, 1971), zdroj <https://www.playbill.com/gallery/look-back-at-the-original-broadway-production-of-jesus-christ-superstar-on-broadway/?slide=0>

Obr. 4: Ježišovo zatknutie (prvé divadelné uvedenie, 1971), zdroj <https://www.pinterest.com/pin/399061216959434855/>